

Ботанічні словники в системі енциклопедичних знань

Людмила Зав'ялова

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, Київ, Україна
ORCID: 0000-0003-4160-1083
Email: l.zavialova7@gmail.com

Оксана Кучер

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-4197-0441
Email: kucher.oksana29@gmail.com

Мирослав Шевера

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-1178-0458
Email: shevera.myroslav@ukr.net

Резюме

За результатами пілотного дослідження окремих історичних аспектів ботанічних довідкових видань, з'ясовано, що словники є різновидом галузевої довідкової літератури і частиною відповідного наукового напрямку, оскільки всі вони є систематизованим похідним наукових праць. Здебільшого в ботанічних словниках у більш-менш стислому форматі зафіксовано певний обсяг відомостей інформативного характеру, що віддзеркалюють об'єктивні наукові результати на певний період часу. Оновлення й осучаснення видань довідкового формату включно з ботанічними словниками переважно має не лише кількісний, але і якісний вимір. Виділено три умовні етапи розвитку ботанічного словникарства, охарактеризовано особливості формування і структури видань в хронологічній послідовності. На окремих прикладах ботанічних словників показано багатоаспектність і багатовимірність цього різновиду науково-довідкових видань та їхнє місце в системі енциклопедичних знань.

Ключові слова

Ботанічні словники, довідкові видання, історія науки, українські енциклопедії.

The Encyclopedia Herald of
Ukraine

2023. Vol. 15

DOI: 10.37068/evu.15.4

Article history:

received 09/11/2023

accepted 19/12/2023

published 20/12/2023

Citation: Zavialova, L., Kucher, O., Shevera, M. (2023). Botanical dictionaries within encyclopedic knowledge system. *The Encyclopedia Herald of Ukraine*, 15, 34-44.
<http://doi.org/10.37068/evu.15.4>

© 2023 Authors

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution licence, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ISSN 2706-9990 (print)
ISSN 2707-000X (online)

Botanical dictionaries within encyclopedic knowledge system

Liudmyla Zavalova

M.G. Kholodny Institute of Botany of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4160-1083
Email: l.zavalova7@gmail.com

Oksana Kucher

M.G. Kholodny Institute of Botany of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-4197-0441
Email: kucher.oksana29@gmail.com

Myroslav Shevera

M.G. Kholodny Institute of Botany of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0002-1178-0458
Email: shevera.myroslav@ukr.net

Abstract

The findings from a pilot study on specific historical aspects of botanical reference books indicate that dictionaries represent a subset of branch reference literature within the corresponding scientific field, essentially serving as systematized derivatives of research studies. Primarily encapsulating informative content, these botanical dictionaries succinctly document objective academic knowledge for distinct periods. The evolution of reference books (botanical dictionaries as well) involves not only quantitative expansion but also qualitative advancements. The development of botanical vocabulary is delineated into three distinct stages, elucidating the characteristics of chronological formation and structural nuances in compendiums. Examining various botanical dictionaries exemplifies the diverse and multidimensional nature of these scholarly reference publications and their integral role in the broader landscape of encyclopedic knowledge.

Keywords

Botanical dictionaries, reference books, history of science, Ukrainian encyclopedias

ВСТУП

За інформативністю енциклопедичні видання поділяють на власне енциклопедії, енциклопедичні словники, енциклопедичні довідники, енциклопедичні словники-довідники, які відрізняються між собою підходами до укладання, структурою, змістовним наповненням, включенням ілюстративних матеріалів тощо. Словник енциклопедії – це увесь обсяг “реєстрових слів, на основі яких формують корпус видання” (Железняк, 2015, с. 16). Словник є основним засадничим елементом енциклопедії, характеризує її тематичну своєрідність, дає базові уявлення про змістовне наповнення, слугує важливим методичним інструментом упорядкування масиву гасел, унормування категорійно-понятійних систем та формування схем статей для енциклопедії. Словник – зібрання слів і морфологічних словосполучень, розташованих за певним принципом (абетковим, тематичним, гніздовим). Енциклопедичний словник

завичай формують за алфавітним принципом, він є найповнішим переліком термінів, що становлять змістовне наповнення енциклопедії (Якубець, 2015). Для великих енциклопедичних проєктів словник публікують окремою книгою, що доступна широкому загалу (задля вдосконалення проєкту майбутньої енциклопедії). Тобто, великі енциклопедійні проєкти розпочинаються з обговорення концептуальних засад і з укладання словника, наповненого реєстровими словами (гаслами), відібраними з галузевих, тематичних, біографічних та інших словників. Відповідно, кількісне і якісне наповнення енциклопедій (передусім універсальних) залежить також і від загального обсягу словникових видань у різних галузях. Звідси постає необхідність аналізу й систематизації усієї різноманітності галузевих словників, адже під час формування на їхній основі енциклопедійних словників певний обсяг напрацювань і результатів досліджень вже буде узагальнено, що своєю чергою полегшить формулювання критеріїв для вміщення тих чи інших гасел, виокремлення спектра головних і другорядних термінів у енциклопедії тощо.

Українські фахівці з ботаніки (науковці, викладачі) долучилися до створення різноманітних галузевих (серед них – і тематичних) довідкових видань, переважну частину яких становлять словники, укладені для потреб методичного забезпечення навчального й дослідницького процесу. У цій публікації представлено попередній короткий огляд ботанічної довідкової літератури.

РЕЗУЛЬТАТИ Й ОБГОВОРЕННЯ

Ботанічні словники є вузькоспеціалізованими біологічними довідковими виданнями з певним обсягом відомостей, визначеною кількістю гасел та їхнім контентом. Подібно до інших галузевих словників, ботанічні відповідають наявним у світі знанням про рослини на певному хронологічному зрізі. Вони вирізняються своїм різноманіттям: за якісним наповненням термінами й поняттями серед них можна виділити біографічні, етноботанічні, морфологічні, систематичні (усі вони за своєю концепцією є тематичними) та комбіновані, що поєднують не одну, а принаймні кілька підгалузей. Прикметно, що більшість ботанічних словників – це також певний внесок у розвиток лексикографії, а біографічні словники – ще й у розвиток біографістики. Звісно, всі ботанічні словники за тривалу історію їх укладання неможливо зібрати й ґрунтовно проаналізувати в одній статті, оскільки таких видань насправді чимало, як і аспектів та напрямів їх дослідження. Тож у цій студії розглянемо лише деякі особливості ботанічного словникарства, зокрема етапи його розвитку в Україні.

На наш погляд, цілком доречно виокремити в розвитку ботанічного словникарства в Україні три умовні хронологічні етапи (періоди): початковий, або імперський (від початку 19 ст. до 1920 р.), радянський (1921–1991) і сучасний (від 1991). Означені етапи мають свої особливості й відрізняються характером накопичення і систематизації даних, глибиною їхнього опрацювання, спеціалізацією, узагальненням, методологічними підходами, практичною спрямованістю тощо.

На початковому етапі ботанічного словникарства працювали переважно фахівці-натуралісти або ботаніки (наприклад, Andrzejowski, 1827; Besser, Andrzejowski, 1827; Рогович, 1874 та ін.), які викладали природничі дисципліни студентам чи провадили польові дослідження. Вони намагалися систематизувати певний обсяг зібраних під час польових досліджень відомостей про фіторізноманіття, долучилися до формування ботанічної термінології не лише латиною, а й іншими мовами. Так, А. Андже-

йовський опублікував ботанічний словник “*Nauka wyrazow botanicznych dla latwaŝci determinowania roŝlin*” (Andrzejowski, 1827), і в співавторстві з В. Бессером – “*Nazwiŝka roŝlin Grekom staroŝytnym znanych na jezyk polski przetlumaczone*” (Besser, Andrzejowski, 1827). Обидва видання були базовими посібниками для ботаніків, зокрема з вивчення рослин, і виконували дидактичну функцію. За матеріалами зібраних фітонімів у середині 19 ст. вийшли друком “Початокъ до уложення термінологіи ботанической руской” (Гавришкевичъ, 1852) та “Додаток до галицко-руской номенклатуры ботанической” (Новицкій, 1861).

Серед перших кирилических словників в Україні є “Опытъ словаря народныхъ названийъ растений Юго-Западной России, съ нъкоторыми повъръями и разказами о нихъ”, підготовлений професором О. С. Роговичем на підставі багаторічних флористических та етноботаніческих досліджень, проваджених ним на території Київського навчального округу. Наприклад, про печіночницю зазначено: “*Hepatica Dillen.* (отъ *hepar*, печень; трехлопастные листья сравнивали съ печенью и думали, что это растение по причинъ означеннаго сходства составляетъ хорошее средство для лечения бользней печени)”, або для родовика, російська назва якого “кровохлебка”: “*Sanguisorba L.* (отъ *sanguis*, кровь, и *sorbere*, глотать; относительно прежняго употреблення, какъ средства, останавливающего течение крови)”. Багатство народних ботаніческих назв у монографіях О. С. Роговича (1855; 1869) знайшло відгук фахівців-ботаніків (Доброчаева та ін., 1994) зокрема, на флористическі й етноботаніческі праці вченого покликається автор “Ботанического словаря”, який став першим зведенням наукових і народних назв рослин російською мовою, М. Анненков (1859, 1878). Попри відсутність у цей період уніфікованих підходів до укладання словників простежуємо зв'язок між науковими і довідковими працями.

На жаль, “Опыт...” О. С. Роговича мовознавці залишили поза увагою: цю працю не використали під час підготовки “Етимологічного словаря української мови” та деяких інших спеціальних лінгвістических публікацій. Натомість окремі пояснення і вказівки на використання рослин у народній медицині або побуті, присвячені рослинам повір'я та легенди, що їх опублікував дослідник, могли би бути цікавими не лише ботанікам, а й мовознавцям. Так, ЕСУМ у поясненні назви “забудка — чорнобилъ” подає: “очевидно, пов'язано з “забути”; мотивація назви неясна” (Мельничук, 1985, с. 215). Натомість О. С. Рогович щодо цієї назви оповів у своїй праці цілу легенду зі Стародубщини. Напрацювання О.С. Роговича в укладанні “Списка растений с народными названиями и этнографическими примѣчаниями, представленныхъ въ Юго-западный Отдѣлъ Императорскаго Русскаго Географическаго Общества М.Ф. Семиренкома и определенныхъ въ ботаническомъ отношении профес. А.С. Роговичемъ” використав Ф. К. Волков (1874). Зауважимо, що всі аспекти укладання ботаніческих словників цього етапу через їхню різноманітність і своєрідність потребують окремого аналізу, однак мовний серед них є одним із найцікавіших.

Другий етап, що починається від 1920-х рр., можна поділити на два періоди: до та після Другої світової війни. На його початок без перебільшення припав розквіт ботанічного словникарства: впродовж понад десятиліття вийшла друком ціла низка праць із ботанічної номенклатури, більшість яких пізніше було знищено. Автори цих видань зазнали переслідувань, багато з них репресовано. До заборонених і вилучених публікацій цього періоду (подібна доля спіткала й термінологіческі словники з інших галузей) належать “Словник ботанічної номенклатури (Проект)” (Яната, Осадча, Курило, 1928) та “Словник ботанічної термінологіи (Проект). Матеріали до української

термінології та номенклатури” (Вовчанецький, Лепченко, 1932). Це фактично єдині найповніші україномовні зібрання довоєнного періоду ботанічної термінології і назв рослин, що зазнали нищівної критики після згортання українізації й поширення русифікації.

Показову дисциплінованість у виконанні вимог зазначених інструкцій можна прослідкувати в передмові до визначника “Флора УРСР”. Зокрема, щодо української термінології в передмові зазначено: “...це ті ділянки, де протягом ряду років українські націоналісти вели контрреволюційну, шкідницьку роботу, яку вони спрямовували до відриву від СРСР Радянської України. <...> Через перекручення ботанічної термінології <...>, винищування в ботанічній українській термінології спільних з російською та іншими мовами Радянського Союзу слів, уживаних серед найширших українських трудящих мас, <...> випинання всяких архаїзмів, вузьких провінціалізмів, <...> намагання дискредитувати радянську наукову українську термінологію уживанням <...> з петлюрівського жаргону назв рослин. <...> Ось ті лінії, якими йшла шкідницька “діяльність”, що її в ботанічній ділянці вели шкідник Яната, Куриліха та ін.” (Лясківський, 1935, с. 4–6). Як відомо, “Словник ботанічної номенклатури (Проект)” був колективною працею, яку серед інших виконували члени ботанічної секції природничого відділу Інституту української мови УАН, у передньому слові до нього відзначено особливо роль у роботі над виданням О. Янати, його дружини Н. Осадчої та філологині О. Курило. Докладно описано й сам процес та порядок формування словника із зазначенням відповідальних осіб, матеріалів, джерел тощо. Варто наголосити, що видання містить назви рослин українською і латинською мовами без використання російських, а в пояснювальній записці зазначено, що весь матеріал подано за українською абеткою. Структурно словник складається з усіх основних елементів: від пояснювальної записки до покажчика й списку використаної літератури. Як один із відповідальних упорядників видання Н. Осадча продовжувала роботу над укладанням словників і після еміграції: у США вийшла друком її праця “Українські народні назви рослин” (Осадча-Яната, 1973).

Праця В. Вовчанецького та Я. Лепченка є класичним галузевим термінологічним словником із властивою йому структурою. Окрім передмови, короткого списку посилань та списку скорочень, власне словник представлений двома укладеними за абетковим принципом частинами (російсько-українською та українською мовами), є також латинський та німецький покажчики. Реєстровими словами (гаслами) виступали іменники (ботанічні терміни й поняття) і прикметники (здебільшого видові епітети українських і російських назв рослин) і дієслова (переважно процеси).

У повоєнний період було опубліковано низку ботанічних та біологічних словників зі значною за обсягом ботанічною компонентою. Загальними особливостями видань цього періоду стали перехід від термінологічного до комбінованого типу та акцент на їх змістовному наповненні. На нашу думку, попри значну ідеологічну заангажованість, ботанічні словники цього періоду радянської доби мають визначальну роль для енциклопедистики, адже вміщують не лише гасла й дефініції, а також коротші або довші статті з повною характеристикою понять. Варто зауважити й про таке: у 1960-х рр. ботанічні словники та інша довідкова література з ботаніки виходила переважно українською мовою, а від 1980-х – майже цілковито російською (наприклад, Дудка, 1984; Серков, 1984 тощо).

Ботанічні словники цього періоду здебільшого належать до комбінованих видань. Їх можна визначити як комплексні видання, що містять чимало цінної інфор-

мації про багато таксонів і персоналій (Афанасьєв та ін., 1962; Білокінь, Липа, 1965 тощо). Приміром, “Словник-довідник з ботаніки” (Білокінь, Липа, 1965) охоплює ботанічну, мікологічну, альгологічну, біогеографічну термінологію, а також персоналії (серед яких українські й зарубіжні вчені-ботаніки, фізіологи рослин, хіміки) та основні ботанічні установи. Особливістю видання є те, що основні реєстрові слова в ньому подано українською мовою, а російською – одразу після гасла, через кому. Укладачі вважали такий спосіб необхідністю і обґрунтували це зручністю користування російською фаховою літературою.

Окремим напрямом етапу радянської доби було видання біографічних словників і довідників, у яких узагальнено відомості про життєвий шлях дослідників України, їхній творчий внесок у ботанічну науку. Так, основою праці “Биологи: биографический справочник” (Серков, 1984) стало широке використання історичної й наукової біологічної літератури, енциклопедій та архівних документів, що уможливило описати життєвий шлях та науковий доробок понад 1600 вчених-біологів та натуралістів минулого й сучасності. Серед українських ботаніків згадано, наприклад, таких, як А. Анджейовський, В. Бессер та О. Рогович, щоправда, у дефінітивній частині їх окреслено як “русских естествоиспытателей и ботаников”, Й. Пачоського – як “польского ботаника и зоолога”, а І. Білоконя, М. Гришка, братів А. та Д. Гродзинських, О. Гроссгейма, Д. Зерова, М. Котова, М. Клокова, О. Фоміна та ін. – як “советських”.

Аналізуючи підходи до укладання ботанічних словників за радянської доби, бачимо кількісні та якісні зрушення в систематизації накопичених знань. Так, до особливостей цього етапу, порівняно з попереднім, належить передусім значне збільшення загальної кількості ботанічних словників завдяки поєднанню різних підгалузей в одному виданні, що також сприяло покращенню його загальної інформативності. Якщо на початковому етапі над створенням словників працювали переважно окремі автори, то у наступні переважали авторські колективи. У часи, ближчі до сучасного періоду, це були великі колективи укладачів, довідкових видань з одноосібним авторством ставало дедалі менше. На це впливали й об’єктивні чинники, чільне місце серед яких належало стрімкому зростанню інформативності, ускладненню і вдосконаленню структури, що потребувало залучення різних фахівців. Суттєві зміни, що відбувалися в ботаніці, теж істотно урізноманітнили підходи до підготовки довідкових видань, тому колективи авторів зазвичай склалися з фахівців вузькоспеціалізованих напрямів або, навпаки, широкого спрямування.

Ботанічні словники цього періоду структурно складаються в основному з таких елементів, як передмова, пояснювальна записка, основні скорочення та умовні позначення, примітки, відомості про наукових консультантів, авторський колектив або редколегію, перелік літератури, рисунки, портрети, світлини, мапи тощо. Серед різновидів ботанічних словників радянської доби переважають комбіновані, що поєднують основні терміни й поняття із суттєвою часткою біографічних та систематичних гасел. Таксономічне різноманіття у цих виданнях представлене як різними систематичними групами, так і окремими видами. Основними критеріями вміщення таксонів різних рангів здебільшого були поширення по земній кулі, представленість у флорі України, або практичне значення. Останнє зумовлене передусім корисними для людини властивостями тих чи інших видів рослин. Ботанічні словники цієї доби засновані на поєднанні різних критеріїв і підходів у формуванні основного масиву реєстрових слів, переважно побудовані за абетковим принципом, але й інші системи також їм притаманні. Отже, про словники цього періоду можна охарактеризувати як високо-

інформативні довідкові видання енциклопедичного характеру. Ботанічні довідники за радянської доби набули й інших енциклопедичних рис:

- інверсії у формулюванні гасел, що давало змогу уникати дублювань;
- синонімія (як близькі за значенням слова, так і різні назви окремого таксона рослин);
- наявність головних і другорядних гасел за розлогістю статей;
- система відсильних посилань;
- енциклопедичний стиль.

Видання цього періоду складаються щонайменше з кількох тисяч реєстрових слів, а перевидання доповнено сотнями, або й тисячами нових гасел, комплексні терміни можуть повторюватися з різними уточненнями. У пояснювальній записці зазвичай описують структуру видання і характер викладення матеріалу. Такі записки можуть бути у вигляді нумерованого списку, який уміщено на початку після передмови. У стислій формі на одній сторінці тексту викладено відомості, як користуватися виданням. Гасла надруковано жирним накресленням, синоніми – звичайним. Якщо термін має один або кілька синонімів, то їх подано після основної назви через кому. Терміни в словниках апробовані, затверджені відповідними науковими з'їздами, конгресами або найавторитетнішими в певній галузі комісіями з українськими відповідниками чи еквівалентами. Назви статей також можуть складатися і з двох, і більшої кількості слів (переважно йдеться про єдині поняття, які містять іменники разом із прикметниками, причому їх подано в найуживанішій формі, тобто першим розміщено іменник, а за ним – прикметник).

Для ботанічних словників третього (сучасного) етапу характерна різноманітність структури й змістовного наповнення. Цей період представлений як комбінованими виданнями (Барна, 1997; Гродзинський, 2001 тощо), так і галузевими одноосібними (Кобів, 2004 тощо) чи колективними (Зиман та ін., 2004, 2008, 2011, 2012). Найпомітнішою рисою цього етапу є осучаснення галузевої терміносистеми і ботанічної номенклатури, а також перехід до відродження українського найменування, зокрема й через фіксацію українських народних назв. Наприклад, "Словник українських наукових і народних назв судинних рослин" (Кобів, 2004) містить близько 40 тис. українських назв судинних рослин, серед яких численні народні, зібрані за допомогою опрацювання літератури й опитування населення зі вказівками джерел і регіонів походження назв. Видання складається з латинсько-української частини, де наукові латинські назви таксонів рослин поєднано з українськими відповідниками та низкою народних синонімів. Словник пропонує набір фітонімів для формування національної системи відповідників з українських наукових назв, побудованих як за біноміальною, так і триніomialною системою найменування. Це значно розширює можливості використання словника, робить його певною мірою універсальним довідником з різних варіантів назв рослин у традиціях розмаїття таксономічних класифікаційних систем (Кобів, 2004). Структура словника є традиційною для видань термінологічного типу.

Перші десятиліття нинішнього століття ознаменувалися ще й низкою праць із ботанічного найменування морфології квіткових рослин, що спрямовані не лише на осучаснення української ботанічної терміносистеми, а й установлення взаємозв'язків між різними терміносистемами (латинською, англійською, російською). Ці видання (Зиман та ін., 2004, 2008, 2011, 2012) були підготовлені колективами авторів у

Інституті ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України. Морфологічні довідники (Зиман та ін., 2004, 2012) побудовано за гніздовою системою, а в основу “Тримовного словника назв судинних рослин флори України” (Зиман та ін., 2008) і “Латинсько-англо-російсько-українського словника термінів з морфології та систематики судинних рослин” (Зиман та ін., 2011) покладено абетковий принцип. Тримовний словник назв судинних рослин флори України створено на основі зведення “Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist” (Mosyakin, Fedoronchuk, 1999). До вже відомих додано близько 800 та запропоновано ще понад 1600 назв. Чотиримовний ботанічний словник термінів з морфології та систематики судинних рослин (Зиман та ін., 2011) укладено на підставі опрацювання численних літературних джерел. Словник містить понад 6 тис. гасел, із яких понад половину складають таксони судинних рослин флори України, власне ботанічні терміни – близько третини. Значну частину словника (десь 1 тис.) становлять поняття головно іншомовного походження. Провідною мовою словника є латинська, тобто в ньому домінують латинські терміни й назви. Текстова частина словника складається з алфавітних блоків (від А до Z), у межах кожного з них реєстрові слова розташовані за абеткою та пронумеровані. Словник містить алфавітні покажчики (індекси) трьома мовами – англійською, російською та українською, в яких кожне гасло представлено тричі з відповідними латинськими літерами і порядковими номерами.

ВИСНОВКИ

Проаналізовано історію розвитку ботанічних словників в Україні, виділено та охарактеризовано три основні етапи. Перший пов’язаний із ініціацією передусім етноботанічного та етимологічного словникових складників, систематизацією первинного матеріалу, публікацією перших відомостей про народні назви рослин і ботанічну номенклатуру в термінологічних словниках. Другий етап (радянський) характеризується розширенням спектра знань і формуванням на їхній основі спеціалізованих за структурою довідкових видань, що його узагальнювали. Третій етап (сучасний) ознаменований переходом до систематизації нових підходів, осучаснення термінологічних і номенклатурних систем, залучення в обіг нових термінів, які часто є транслітерацією латинських наукових назв або запозиченнями з англійської мови, що у західноєвропейській ботанічній літературі розглядають як рівноцінні латинським.

ЛІТЕРАТУРА

- Анненков, Н. (1859). *Ботанический словарь или собрание названий, как русских, так и многих иностранных растений на языках латинском, русском, немецком, французском и других, употребляемых различными племенами, обитающими в России*. Москва.
- Анненковъ, Н. (1878). *Ботанический словарь. Справочная книга для ботаниковъ, сельскихъ хозяевъ, садоводовъ, фармацевтовъ, врачей, дрогистовъ, путешественниковъ по России и вообще сельскихъ жителей*. Санктпетербургъ: Типографія Императорской Академии Наук.
- Афанасьев, Д. Барбарич, А. Зеров, Д. Клоків, М. Окслюк, П. Щитковська, В. (Ред.). (1962). *Російсько-український словник ботанічної термінології і номенклатури*. Київ: Видавництво АН УРСР.

- Барна, М. М. (1997). *Ботаніка. Терміни. Поняття. Персоналії. Словник*. Київ: Видавничий центр Академія.
- Білокінь, І. П., Липа, О. Л. (Ред.). (1965). *Словник-довідник з ботаніки*. Київ: Радянська школа.
- Вовчанецький, В., Лепченко, Я. (1932). *Словник ботанічної термінології (Проект). Матеріали до української термінології та номенклатури*. Харків, Київ: Українська радянська енциклопедія.
- Волковъ, Ф. К. (1874). Список растений с народными названиями и этнографическими примѣчаниями, представленныхъ въ Юго-западный Отдѣлъ Императорскаго Русскаго Географическаго Общества М.Ф. Семиренко и определенныхъ въ ботаническомъ отношеніи профес. А.С. Роговичемъ. *Записки Юго-западнаго Отдела Императорскаго Русскаго Географическаго Общества за 1873 год, 1*, 165-178.
- Гавришкевичъ, И. (1852). Початокъ до уложення термінологіи ботанической рускои. *Перемишлянинъ* (с. 133-147). Перемишль: Вид-во рус. Собора Крилошанъ.
- Гродзинський, Д. М. (2001). *Чотиримовний словник назв рослин*. Київ: Фітосоціоцентр.
- Доброчаєва, Д. М., Ільїнська, А. П., Німчук, В. В., Пеняк, П. С., Рековець, Л. І., Шевера, М. В. (1994). Наукова спадщина П. С. Роговича (етноботанічний, палеонтологічний та археологічний доробок). *Український ботанічний журнал, 51(6)*, 160-165.
- Дудка И. А. (Ред.). (1984). Словарь ботанических терминов. Киев: Наукова думка.
- Железняк, М. (Ред.). (2015). *Українські електронні та паперові енциклопедичні видання: основні здобутки й перспективи*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7457741>
- Зиман, С. М., Гродзинський, Д. М., Булах, О. В. (2011). *Латинсько-англо-російсько-український словник термінів з морфології та систематики судинних рослин*. Київ: Наукова думка.
- Зиман, С. М., Дідух Я. П., Гродзинський Д. М., Федорончук М. М., Булах О. В. (2008). *Тримовний словник назв судинних рослин*. Київ: Фітосоціоцентр, 320 с.
- Зиман, С. М., Мосякін, С. Л., Булах, О. В., Царенко, О. М., Фельбаба-Клушина, Л. М. (2004). *Ілюстрований довідник з морфології квіткових рослин*. Ужгород: Медіум.
- Зиман, С. М., Мосякін, С. Л., Гродзинський, Д. М., Булах, О. В., Дремлюга, Н. Г. (2012). *Ілюстрований довідник з морфології квіткових рослин*. Київ: Фітосоціоцентр.
- Кобів, Ю. Й. (2004). *Словник українських наукових і народних назв судинних рослин*. Київ: Наукова думка.
- Лясківський, М. (Ред.). (1935). *Флора УСРР. Визначник квіткових та вищих спорових рослин УСРР* (ч. 1: Вищі спорові, голонасінні та вкритонасінні односім'ядольні). Київ: Державне. вид-во колгоспної і радгоспної літератури УСРР.
- Мельничук О. С. (Ред.). (1985). *Етимологічний словник української мови* (т. 2). Київ: Наукова думка.
- Новицкій, М. (1861). Додаток до галицько-руської номенклатури ботаничної. *Львовянин: Приручний и господарський м'ясяцеслов на рік звичайний* (с. 94-103). Львов.
- Осадча-Яната, Н. (1973). *Українські народні назви рослин*. Нью-Йорк: Українська Вільна Академія Наук у США.
- Рогович, А. С. (1874). Опытъ словаря народныхъ названийъ растений Юго-Западной Россіи, съ нѣкоторыми повѣр'ями и разсказами о нихъ. *Записки Юго-западнаго Отдела Императорскаго Русскаго Географическаго Общества за 1873 год, 1*, 15-164.
- Серков, Ф. Н. (Ред.). (1984). *Биологи: биографический справочник*. Киев: Наукова думка.
- Якубець, О. А. (Ред.). (2015). *Велика українська енциклопедія: словник*. Київ: Енциклопедичне вид-во.

- Яната, О., Осадча, Н., Курило, О. (1928). Словник ботанічної номенклатури (Проект). *Матеріали до української термінології та номенклатури* (т. 7). Київ: Державне видавництво України.
- Andrzejowski, A. (1827). *Nauka wyrazow botanicznych. Dictionarium glossologiae botanicae*. Cremenecii.
- Besser, W., & Andrzejowski, A. (1827). Nazwiska roślin Grekom starożytnym znanych na język polski przetlumaczone. *Dziennik Umiejetnosci i Sztuki na rok 1827*, 2, 411-433.
- Mosyakin, S. L., & Fedoronchuk, M. M. (1999). *Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist*. Kyiv: M.G. Kholodny Institute of Botany, NAS of Ukraine.

REFERENCES

- Afanasyev, D. Barbarych, A. Zerov, D. Klokov, M. Oksiyuk, P. Shchytkovska V. (Eds). (1962). *Russian-Ukrainian dictionary of botanical terminology, and nomenclature*. Kyiv: Publishing House of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR [in Ukrainian].
- Andrzejowski, A. (1827). *Nauka wyrazow botanicznych Dictionarium glossologiae botanicae*. Cremenecii [in Polish].
- Annenkov, N. *Botanical dictionary or collection of names of both Russian and many foreign plants in Latin, Russian, German, French and other languages used by various tribes living in Russia*. Moscow [in Russian].
- Annenkov, N. *Botanical Dictionary. A reference book for botanists, rural owners, gardeners, pharmacists, doctors, pharmacists, travelers around Russia and rural residents in general*. St. Petersburg: Printing house of the Imperial Academy of Sciences [in Russian].
- Barna, M. M. (1997). *Botany. Terms. Definition. Personalities. Dictionary*. Kyiv: Akademiya Publishing Center [in Ukrainian].
- Besser, W., Andrzejowski, A. (1827). Nazwiska roślin Grekom starożytnym znanych na język polski przetlumaczone. *Dziennik Umiejetnosci i Sztuki na rok 1827*, 2, 411-433 [in Polish].
- Bilokin, I. P., & Lyra, O. L. (Eds). (1965). *Dictionary-handbook of botany*. Kyiv: Radianska Shkola [in Ukrainian].
- Dobrochayeva, D. M., Ilyinska, A. P., Nimchuk, V. V., Penyak P. S., Rekovets L. I., Shevera M. V. (1994). Scientific heritage of P. S. Rogovych (ethnobotanical, paleontological and archaeological works). *Ukrainian Botanical Journal*, 51(6), 160-165 [in Ukrainian].
- Dudka, I. A. (Ed.). (1984). *Dictionary of the botanical terms*. Kyiv: Naukova Dumka [in Russian].
- Grodzinsky, D. M. (2001). *Quadrilingual dictionary of plant names*. Kyiv: Phytosociocenter [in Ukrainian].
- Havryshkevych, I. (1852). The beginning of the code of Russian botanical terminology. In Peremishlyanin (pp. 133-147). Peremysl: Vydavnytstvo rus. Kriloshan Cathedral [in Ukrainian].
- Jacobets, O. A. (Ed.). (2015). *Great Ukrainian encyclopedia: glossary index*. Kyiv: Encyclopedia Press [in Ukrainian].
- Kobiv Y. Y. (2004). *Dictionary of Ukrainian scientific and vernacular names of vascular plants*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Lyaskivskiy, M. (Ed.). (1935). *Flora of the USSR. Determinant of flowering and higher spore plants of the USSR* (part 1: Higher spore, gymnosperm and angiosperm monocots).

- Kyiv: State publishing house of collective farm and state farm literature of the USSR.
- Melnychuk, O. S. (1985). *Etymological dictionary of the Ukrainian language* (vol. 2). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Mosyakin, S. L., & Fedoronchuk, M. M. (1999). *Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist*. Kyiv: M.G. Kholodny Institute of Botany, NAS of Ukraine.
- Novytskyi, M. (1861). Addendum to Galician-Russian botanical nomenclature. In *Lvovian: Pryruchnyi and hospodarske musyatseslov for a normal year* (pp. 94-103). Lviv.
- Osadcha-Yanata, N. (1973). *Ukrainian folk names of plants*. New York: Ukrainian Free Academy of Sciences in the USA [in Ukrainian].
- Rogovich, A. S. (1874) Experience of a dictionary of folk names of plants of South-Western Russia, with some beliefs and stories about them. *Notes of the Southwestern Department of the Imperial Russian Geographical Society for 1873, 1*, 15-164 [in Russian].
- Serkov, F. N. (Ed.). (1984). *Biologists: biographic reference book*. Kyiv: Naukova Dumka [in Russian].
- Volkov, F. K. (1874). List of plants with folk names and ethnographic notes submitted to the Southwestern Department of the Imperial Russian Geographical Society by M. F. Semirenko and botanically defined prof. A.S. Rogovich. *Notes of the Southwestern Department of the Imperial Russian Geographical Society for 1873, 1*, 165-178 [in Russian].
- Vovchanetskyi, V., & Lepchenko, Y. (1932). *Dictionary of botanical terminology (Project). Materials for Ukrainian terminology and nomenclature*. Kharkiv, Kyiv: Ukrainian Soviet Encyclopedia [in Ukrainian].
- Yanata, O., Osadcha, N., Kurylo, O. (1928). Dictionary of botanical nomenclature (Project). Materials for Ukrainian terminology and nomenclature (vol. 7). Kyiv: State Publishing House of Ukraine [in Ukrainian].
- Zhelezniak, M. (Ed.). (2015). *Ukrainian electronic and paper encyclopedias: achievements and prospects*. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7457741> [in Ukrainian].
- Ziman, S. M., Didukh, Y. P., Grodzinsky, D. M., Fedoronchuk, M. M., Bulakh, O. V. (2008). *Trilingual dictionary of names of vascular plants*. Kyiv: Phytosociocenter [in Ukrainian].
- Ziman, S. M., Grodzinsky, D. M., Bulakh, O. V. (2011). *Latin-English-Russian-Ukrainian dictionary of terms on the morphology and taxonomy of vascular plants*. Kyiv: Naukova Dumka [in Ukrainian].
- Ziman, S. M., Mosyakin, S. L., Grodzinskyi, D. M., Bulakh, O. V., Dremluga, N. G. (2012). *Illustrated handbook on the morphology of flowering plants*. Kyiv: Phytosocial Center [in Ukrainian].
- Ziman, S.M., Mosyakin, S. L., Bulakh, O. V., Tsarenko, O. M., Felbaba-Klushina, L. M. (2004). *Illustrated handbook on the morphology of flowering plants*. Uzhgorod: Medium [in Ukrainian].